

strach z války, z atomové války. Většina si nepřeje válku a bojí se jí. Část věří, že válka je hroznou totální nutností, které se nelze vyhnout. V únoru 1958 položil DIVO institut reprezentativní vzorku asi 2000 občanů NSR ve stáří 18—80 let otázku: „Věříte, že v příštích třech-čtyřech letech dojde k nové světové válce, nebo ne?“ 12 % uvedlo „ano“, 69 % uvedlo „ne“, 12 % bylo bez názoru, 7 % odpovědělo podminečně. Má-li západoněmecká mládež strach z válečné apokalypsy, jak vysvětlit, že téměř půlmiliónový bundeswehr tvoří ze značné části dobrovolníci? V roce 1962 prováděl EMNID — institut mezi branci průzkum, jehož výsledky ukázaly, že 8 % branců jde na vojnu rádo, 39 % považuje vojenskou službu za nutnou povinnost a 53 % se podřizuje nerado, chce se služby zbavit. Sociologické výzkumy shodně uvádějí, že většina západoněmecké mládeže má k vojenské službě nechut; asi jedna desetina chlapců je v zajetí militaristického romantismu. Nelze vyvozovat, že odpor mládeže vůči službě v armádě je motivován jen politicky. Působí zde nechut k namáhavému vojenskému životu, ukazuje se, že s růstem sociální úrovně roste i odpor k vojenské službě. Autor statí, prováděje srovnání verbálních postojů západoněmecké mládeže v dotaznících se skutečnými postoji, ukazuje, že západoněmecká mládež se s vojenskou službou smiřuje a trpně se jí podrobuje. V roce 1957 27 % dotázaných prohlásilo, že by se snažilo vyhnout vojenské službě, 9 % dokonce uvedlo, že by odmítlo vojenskou službu za všech okolností, vojenskou základní službu v tomto roce však odmítlo podle údajů bonnského ministerstva obrany 0,3 % povolanců. Jaké jsou motivy služby u dobrovolníků? V březnu 1962 byla v NSR prodloužena vojenská služba z dvanácti měsíců na osmáct s odůvodněním, že mládež má malý zájem o dobrovolnou službu. U dobrovolníků bundeswehru převažují existenční stimuly, neboť bundeswehr nabízí dobrovolníkům, kteří se zavazují sloužit po dobu 4—12 let, možnost absolvovat zde speciální školy a kurzy pro výhodná místa v civilním životě. Vysokoškolačkům se nabízí výhodné stipendium, zavázali-li se sloužit nejméně 8 let bundeswehru, dobrovolná služba je výhodou při ucházení se o místo ve státní službě, atd.

Na tomto místě není možno seznámit čtenáře s dalšími zajímavými čísly o politických postojích západoněmecké mládeže, není možno více než na to upozornit. V NSR sociologie mládeže sbírá informace o myšlení mladých a poskytuje ideologům a politikům cenné podklady pro rozhodování a modernizaci prostředků světónázorového působení. Sociologie mládeže není pod silným vlivem americké empirické sociologie v té míře, jako jsou ostatní sociologické disciplíny. Proto má velký význam i pro marxistickou sociologii mládeže, která z údajů buržoazní sociologie může kriticky vycházet při studiu morálně politické tvárnosti západoněmecké mládeže.

Závěrem lze přesvědčivě konstatovat, že čtvrtý sborník sociologického pracoviště VPA v Praze poskytuje v široké míře cenné dílčí informace o prvních pokusech sociologie ar-

mády u nás, o sociologii armády v Polsku, USA, i o kontaktu sociologie armády s oborovou sociologií mládeže v NSR. Excerpce základních tezí autorů Sborníku ukazuje na nutnost kritické marxistické analýzy americké a západoněmecké buržoazní sociologie armády (ze bádání sociologií armády jsou problémové i materiálově nejbohatší) jako na jeden z předpokladů hlubšího metodologického a teoretického přístupu k problematice marxistické sociologie armády, která se stává pomocnou vědou v koncepční, operativní a řídicí činnosti i v naší armádě a ustanovuje se v tomto směru jako speciální sociologická disciplína, poskytující bezesporu mnoho impulsů k zveřejnění poznávání změn, potřeb a tendencí v naší armádě.

Jaroslav Krejčí

Výzkumy religiosity na Západě

Zintenzivnění náboženského života jako reakce na propadání vlivu existencialismu je současnou skutečností vývoje společnosti na Západě. Proto i otázka religiosity je častým předmětem západních sociologických výzkumů a zdá se, že nejde o krátkodobou záležitost. O třech z těchto výzkumů religiosity přináší zprávy I. číslo roč. 1965 *Revue française de sociologie*.

Jean Séguy se věnoval studiu sektářského nonkonformismu ve Francii. Nejprve se pokusil shromáždit všechny statistické údaje o sektách ve Francii. Dochází k závěru, že vzhledem k utajování dat jednotlivých sekt o své početnosti nelze dojít k uspokojivým a věrohodným údajům ani o síle, ani o složení studovaných sekt. Uzavírá sice, že ve Francii existuje asi 100 000 příslušníků různých sekt, ale sám uvádí číslo s výhradami. Jde z převážné většiny o sektáře protestantského původu, kteří vytvářeli nebo posílovali sekty teprve po roce 1945. Jejich územní rozmištnění je nepravidelné, hlavní střediska jsou jednak v severní Francii (dép. Seine-Maritime, Calvados, Pas de Calais), jednak na západě (dép. Ille-et-Vilaine, Loire) a ve dvou pásech na jihu Francie (dép. Var, Pyrénées Orientales). Sekty mají sídla většinou ve městech, často v sídlech prefektur nebo podprefektur. Na venkově jsou sekty výjimkou. Pouze sekta „Přátelé člověka“ (Amis de l'Homme) a „Svědci Jehovovi“ (Témoins de Jéhovah) mají své příslušníky i mezi zemědělským obyvatelstvem. Za významné se považuje, že značná část nových sektářů se rekrutuje z řad katolického obyvatelstva. Sociální profil sektářů není ani vyhraněný ani jednotný, nicméně největší podíl tvoří drobní řemeslníci, obchodníci, malozemědělci, dělníci a v některých departementech i úředníci, v menší míře lékaři a příslušníci svobodných povolání. Významnou úlohu mají v sektách ženy: jednak pro svou početní převahu, jednak pro povahu sekt. Do sekt přicházejí v posledních letech také cikáni; odhaduje se, že od roku 1950 se přihlásilo jen k sektě „Shromáždění Páně“ (Assemblée de Dieu) na 6000 cikánů. Tomuto jevu bude věnován zvláštní výzkum, který

provádí Centre National de la Recherche Scientifique. Co přivádí lidi k sektářství? Na jedné straně snaha vyhnout se konformismu, který tolik ovládá většinu církví, na druhé straně naděje, že v sektě si člověk spíše uchová své Já než v jakékoli masové organizaci. Některé sekty proto stojí v opozici i proti odborům a jakémukoli civilnímu kolektivnímu životu. J. Séguy si položil otázku, proč lidé dávají tak často přednost životu kultovému před životem kulturním? Francouzské výzkumy nejsou ještě s to odpovědět na tuto otázku. J. Séguy proto užívá vysvětlení, opírající se o americké výzkumy náboženských sekt, a vyslovuje přesvědčení, že kořeny příklonu k sektářskému nonkonformismu budou i ve Francii stejné, totiž snaha po úniku ze společnosti, která at skutečně, at domněle utlačuje jedince. Poměry v USA se ovšem liší tím, že sekty ve Spojených státech mají vlastní silnou dynamiku, kdežto ve Francii tomu tak zdaleka není. Sekty vzrostly ve Francii po roce 1945 a souvisí to se značným přistěhovalecstvím různých sociálních i etnických skupin na různá místa Francie. J. Séguy kritizuje dosavadní studium francouzského nonkonformismu, který se dosud zabýval hlavně pastorální stránkou sektářství a opomíjel stránku sociologickou. A ta je důležitá, když už pro nic jiného, tedy přinejmenším z hlediska potřeb sociální analýzy tohoto nového poválečného jevu v kulturním životě Francie.

Druhé sdělení se týká zprávy o předvýzkumu a výzkumu židovství ve Francii. Zprávu uvádí metodologickou a terminologickou poznámkou A. Memmi, který upozorňuje, že Židé a židovství se stali v uplynulých 25 letech předmětem filosofických, teologických, historických i literárních studií, což souvisí jednak s genocidou v době války, jednak se vznikem státu Izrael. Židovství je však nutno zkoumat i jako předmět studia společenských věd. Memmi chce v tomto studiu rozeznávat tři stránky: *židovstvo* (judaicité) jako souhrn Židů, at už miněných jako příslušníci židovského národa roztroušeného po celém světě, nebo jako příslušníci židovské menšiny v určité zemi; dále *judaismus* (judaïsme) jako soubor doktrín, víry a židovských institucí opírajících se buď o psané nebo nepsané zákony, pravidla, zvyky, nebo o filosofii, jurisdikci nebo umění, a konečně *židovství* (judéité) dané souhrnem charakteristik biologických, psychologických nebo sociologických. A. Memmi nesouhlasí s tím, aby se např. směřoval *judaismus* a *židovství*. Zprávu o předvýzkumu židovství Židů ve Francii (Recherche sur la judéité des Juifs en France) napsali N. a S. Zobermanovi. Bylo v něm zkoumáno 100 jedinců, z nich 60 v Paříži a 40 v provinciích; z úhrnu bylo 65 mužů a 35 žen. Dotazník měl dvě části: 56 otázek bylo uzavřených, 19 otázek otevřených. Měly být zjištěny tři skupiny problémů: *pocit příslušnosti*, tj. solidarita, výchova, zachovávání ritu, názory o společenství Židů; *pocit odlišnosti*, tj. ve společenství židovském, ve společenství nežidovském, tendence k segregaci; *úroveň aspirací*, tj. především aspirací sociálně-ekonomických, hlavně ve vztahu k dětem.

Větší část zkoumaných osob přišla do Francie již před rokem 1930, a to hlavně z východní Evropy z důvodů politických, rasových, rodinných i ekonomických. Menší část byli Židé ze severní Afriky a odjinud. Příslušnost k židovskému vyznání se navenek projevuje náboženskými úkony (bar mitzwah), církevním sňatkem a církevním pohřbem. Devět desetin se vyslovilo kladně pro obřizku. Účast na kulturních podnikcích židovských je častější než na nežidovských. Polovina Židů čte pravidelně nějaké židovské periodikum, dvě třetiny dotázaných znali jidiš, třetina z celého souboru pravidelně mluví některým židovským nářečím. Tři čtvrtiny zkoumaných mělo více židovských než nežidovských přátel. Smíšené sňatky jsou odmítány více než polovinou dotázaných. Celkem 61 % Židů pocítuje rozdíly mezi Židy a ostatním obyvatelstvem, 81 % se solidarizuje s ostatními Židy. Stát Izrael je pro 75 % francouzských Židů privilegovanou zemí. Polovina z dotazovaných přiznala, že jejich židovský původ má vliv na jejich chování jako francouzských občanů. Náboženskému životu bylo věnováno hodně místa. Byly kladeny otázky zachovávání církevních předpisů, postoje k církevnímu sňatku a jiné církevní praxi, otázky náboženské výchovy dětí atd. Ačkoli Židé ve Francii se sami považují za odlišné od ostatního francouzského obyvatelstva, organizátoři docházejí k závěru, že odlišnost se mění ze své formy *koexistence* na formu *integrace*. Přitom ovšem autoři na jiném místě říkají, že s rostoucí společenskou a kulturní úrovní se zdá, že roste pocit příslušnosti k Židovstvu a že mladá generace má přinejmenším stejný, ne-li vyšší *koeficient židovství* než generace starší. V každém případě je nutno počítat s novou naplní pojmu „židovská osoba“.

Třetí zpráva informuje o typech náboženského jednání ve dvou katolických farnostech v Anglii (Westfield a Shildon). Napsala ji R. Goldsteinová. Bylo získáno 551 použitelných dotazníků. Náboženské jednání bylo zjišťováno podle čtyř kritérií: četnost přijímání, modlitba v kostele během týdne (toto jednání bylo kvalifikováno jako známka tzv. osobního náboženského života), příslušnost k církevnímu hnutí nebo organizaci (tato skutečnost byla považována za známku, že u dotyčného nejde jen o pasivní příslušnost k církvi, ale ta že má ještě další vliv v jeho životě), večerní domácí modlitba. Ukázalo se, že 75 % věřících v obou farnostech lze považovat — vzhledem k četnosti jejich přijímání — za hluboce nábožensky věřící. Typologie jednání byla zvolena podle Gabriela le Brass kombinací shora uvedených kritérií. Celkem bylo získáno 24 typů jednání, z nichž řada přechodných podle mého názoru komplikuje situaci a ev. větší jednoznačnost závěrů. Náboženská menšina žije, jak známo, vždy intenzivněji než příslušníci většinových církví. Toto zjištění platí i pro zkoumané obce.

Často se nám zdá, že otázky víry leží již někde na okraji životních procesů člověka moderní epochy. Zdá se, že to dosud neplatí ani o průmyslovém obyvatelstvu západních

zemí, tím méně o obyvatelstvu venkovském. Proces odnáboženosti postupuje pomaleji, než si myslíme. Je dobře to vědět zvláště o některých zemích, aby bylo možno využít modernějších prostředků atheisace.

V. Srb

Sociologie německé vesnice

Změnami ve struktuře vesnice v NSR se zabývá studie Josefa Müllera (Welt der Schule, 1965/1, str. 2—11).

Industrializace v minulém století, hluboce zasáhla do struktury a života na vesnici, které trvaly bez větších změn mnoho staletí. Začal především velký přesun lidí z venkova do měst a nabyl přímo povahy útěku ze zemědělství. Od roku 1882 do roku 1933 opustilo v bývalém Německu venkov 12 miliónů obyvatel a založilo existenci ve městě. Počet lidí ve městech stále stoupal. V roce 1830 bylo v Německu 26,5 miliónů obyvatel a v roce 1939 66 miliónů. Tento přírůstek pohltila skoro výlučně města. Ve středověku bydlelo na venkově 90 % obyvatelstva, roku 1871 klesl tento počet na 63,9 % a do roku 1939 dokonce na 27 %. Nešlo jen o vylidňování venkova jako celku. Zmenšovaly se i jednotlivé vesnice, hlavně v zemědělských oblastech. Následky tohoto úbytku obyvatel na venkově se hned neprojevovaly, protože z vesnic odcházeli především přespolečtní, kteří nemohli zdědit usedlost apod. Ale koncem 19. století začal tento úbytek zasahovat do podstaty rolnictva. Zatím co roku 1800 bylo na území bývalého Německa 80 % všeho obyvatelstva rolníky, klesl v roce 1860 tento počet na 50 %, v roce 1895 na 34 % a v roce 1939 dokonce na 18 %. Tento úbytek venkovského obyvatelstva pokračoval i v prvních letech po roce 1945. Mnoho vesnických rodin ztratilo otce. Bylo nutno spojovat opuštěná hospodářství. V důsledku války a těchto poválečných přesunů klesl počet samostatně hospodařících rolnických rodin o 1/4 a počet zemědělských dělníků skoro o polovinu. V roce 1962/63 klesl tento počet ještě více, u rodných příslušníků o 2 %, u dělníků o 7 %. Počet samostatně hospodařících rolnických rodin je dnes v NSR asi 600 000. Zemědělský politik H. Haushofer očekává zmenšení tohoto počtu hospodářství ještě o 100.000 a tomu odpovídající procentuální pokles zemědělců v celkovém složení obyvatelstva pod 10 %. Německá spolková republika by se tak přiblížila poměrům v USA, kde podíl zemědělců v celkovém počtu obyvatel je 7,5 %. Západoněmecké rolnictvo definitivně pozbývá svého dřívějšího významu a přestává být rozhodující, silnou skupinou v celku národa.

V posledním desetiletí se ovšem na této fluktuaci objevují nové rysy. Až do druhé světové války museli obyvatelé, odcházející z rolnictví a hledající zaměstnání mimo zemědělství, opustit vesnici a přestěhovat se tam, kde našli práci. Větší dopravní možnosti (vlak, autobus, auto, motorka, kolo) umožňují dnes velké části těch, kdož pracují mimo zemědělství, bydlet i dále ve vesnici a do práce do-

jíždět. Denně se pak pohybují mezi bydlištěm a pracovištěm. Podle sdělení spolkového statistického úřadu je těchto pracujících 6,1 miliónu, tedy čtvrtina všech zaměstnaných v NSR. Od roku 1958 se jejich počet zdvojnásobil. V obcích pod 500 obyvatel každý třetí dojíždí do zaměstnání. Tento pohyb zasahuje tedy především obyvatele vesnic a nabývá obrovských rozměrů.

Transfer průmyslových podniků z měst, rozšíření dopravních prostředků a tudíž i možnost bydlení na vesnici, třebaže pracoviště je jinde, to vše způsobilo, že pokles obyvatel vesnic byl zastaven. Tak byl ukončen pohyb trvající půl druhého století. Mnoho průzkumů prokázalo, že moderní člověk dává přednost životu na venkově a zvláště pracující rádi snášejí nepříjemnosti, jen když mohou zůstat bydlet na venkově.

Současná západoněmecká vesnice se tedy nezmenšuje, nýbrž dokonce zvětšuje. Mladá generace zůstává na venkově, zakládá nová sídliště a generační průřez vesnice ukazuje, že vesnice nestárne, nýbrž se biologicky omlazuje. Vývoj posledních desetiletí, především po stránce technické a hospodářské, skončoval s idylickou izolací staré vesnice a otevřel ji všem produktům a vymoženostem průmyslu. Vesnice nežije již dřívějším uzavřeným životem, asimiluje se městu, má k dispozici všechno, co je k dostání ve městě, ať jde o věci denní potřeby nebo kontakt s kulturou. Noviny, časopisy, rozhlas a televize rozšiřují dále osobní styky městských a vesnických obyvatel. Počet účastníků západoněmecké televize přesáhl na venkově 9.000.000 a je větší než ve městech. V každé druhé rodině na vesnici je televizní přijímač. Hlavně televize přibližuje vesnici svět a činí vesnického člověka členem moderní společnosti. Do vesnického života proniká s prostředky masového působení nový pohyb a dynamika, která do základů mění dřívější hierarchii hodnot, tradiční ráz a klidné tempo. Rozdíl mezi rolníky a dělníky se stírá. I v jednotlivých rodinách na vsi probíhá pohyb od rolnictví k jinému zaměstnání. Sňatky mezi příslušníky dělníků a rolníků vytvářejí nové společenské vztahy. Vrstvení vesnického obyvatelstva podle majetku, příjmu, vzdělání apod. mělo dříve na vesnici rozhodující vliv. Dnes je postavení dřívější honorace důkladně otřeseno. V důsledku tohoto trendu dochází k vzestupu zemědělského dělnictva, které má stejný přístup ke vzdělání a výdělku. Zemědělský proletariát přestal existovat. Instrukce, jako například škola nebo církev, do velké míry pozbyly své autority. I nepsané, ale dlouho udržované tradice neformují už rytmus a běh vesnického života. Mladá generace se o ně málo zajímá. Jejich stanovisko nepovažuje za životní formu. Mění se sociální tvar vesnice. Dříve byl tu život určen silami, které plynuly z vesnice samé. Dnes, když byla uvolněna její tradiční skladba, je život vesničanů řízen mimovesnickými vlivy. Civilizační vymoženosti, působící na vesnické obyvatele již od dětství, určují myšlení a jednání lidí, kteří se jim lehce přizpůsobují. Životní styl se mění, stává se povrchnější, konvenční. Vzrůstá odstup jednotlivých lidí na

vesnici, kteří si vytvářejí novou izolaci, chtějí být sami pro sebe, mít svůj domek a uniknout masovosti průmyslového provozu. Dnes těžko najdeme na vesnici sílu, která spojuje všechny členy obce a určuje jejich postoj.

Nejhlouběji zasáhly tyto změny do struktury vesnické rodiny. Dříve byla rodina na vesnici rodina rolníka. Dnes je diferencována podle toho, jaké zaměstnání má otec. Rodina nemá už dřívější stálost a soudržnost. Otec už není jediná síla, autoritativně normující rodinný život. I postavení matky se změnilo, když ženy se v rostoucí míře zapojují do pracovního procesu; vliv rodičů na děti slabne. Na mladou venkovskou generaci působí především mimovesnické vlivy. Děti se přizpůsobují těmto vlivům ještě rychleji než dospělí. V raném dětství působí samozřejmě na dítě bezprostřední vesnické okolí, ale tento vliv rychle slabne. Dítě s přibývajícím věkem nevrůstá do vesnického života, ale vyrůstá z něho a přerůstá jeho hranice. O jeho skutečném vlivu na děti není dnes ještě mnoho konkrétních a prověřených údajů.

Tyto změny ve společenské struktuře vesnice stavějí také venkovské školy před nové úkoly. Dříve stačilo, aby škola dala dětem základy trivia, aby podporovala a doplňovala vliv prostředí. I dnes ovšem musí dát elementární základy vzdělání, ale místo tradičních postupů minulosti musí vychovávat děti pro budoucnost. Venkovská škola není autonomní útvar. Její výchovná práce záleží na hospodářských a společenských poměrech. V tomto smyslu bude nutné přebudovat venkovské školy ve všech zemích spolkové republiky, aby mohly splnit úkoly, které jim ukládá soudobá společnost.

Autor se touto problematikou zabýval již dříve, a to ze stanoviska pedagogického i sociologického. Srovnáme například jeho práci z roku 1962: „Wird das Dorf zur Stadt? Die neue gesellschaftliche und geistige Situation des Landvolkes“, nebo „Neue Wege ländlicher Schul- und Bildungspolitik“ (1965).

K článku, jehož myšlenky jsem uvedl, je možno podotknout, že v NSR se věnuje velká pozornost dojíždění do práce v zájmu usnadnění pohybu lidí mezi městem a venkovem. Vylidňování venkova je zpomaleno také okolností, že se ve větších městech musí platit poměrně vysoké nájemné.

Karel Metyš

Newcomb T. M.: Social Psychology

New York-London, Routledge and Kegan 1959, 3. vyd.

Kniha profesora michiganské university a významného sociálního psychologa, psaná ve spolupráci s W. W. Chartersem jr., patří k nejoblíbenějším příručkám sociální psychologie a vychází stále v nových „reprintech“.

V úvodu, kde autor stručně nastiňuje genezi své knihy, zdůrazňuje nutnost sociologické orientace u sociálního psychologa. Studium kulturně antropologického díla M. Meadové utvrdilo Newcombův v přesvědčení o kulturní podmíněnosti lidské psychologie, a dílo C. H.

Cooleye o nutnosti studovat psychologii člověka vždy v souvislosti s jeho společenskou situovaností. Nemálo však ke krystalizaci Newcombovy koncepce přispěla i psychoanalýza, Sherifova kniha o psychologii sociálních norem aj.

Základním teoretickým problémem sociální psychologie bylo převedení faktu, že člověk je na jedné straně organismem a na druhé straně složkou sociální struktury, na společného jmenovatele. V minulosti vedla tato snaha k extrémům nebo k eklekticismu. Dokonalé dialektické řešení však Newcomb sám nepodává.

Kniha je rozdělena na pět částí; první pojednává o podstatě a rozsahu sociálních vlivů, druhá o motivech a postojích (zvl. o jejich genezi, persistenci a proměnlivosti), v třetí části jsou podrobně zkoumány sociální normy a role, čtvrtá část je věnována analýze osobnosti, zvl. problémům jejího vývoje a adaptace. Poslední, pátá část knihy pojednává o skupinových fenoménech.

„Lidská sociální psychologie začíná otázkou, jak se syrový biologický organismus stává člověkem, jak jej známe — individuem s osobností, která má účast na životě společnosti a sama kulturu předává, která před sebou spatřuje osobní a společenské problémy a pokouší se je řešit“. Snaha sociálních psychologů jde pak ještě dál, totiž ke studiu interpersonální interakce uvnitř společnosti; „zkoumá systematicky zákony a principy, které tento proces určují“. Řešení těchto problémů vycházelo většinou z empirie, která však nestačí vědět. Dějiny sociální psychologie jsou dějinami kontroverzí, z nichž mnohé byly neplodné.

Základním pojmem, z něhož Newcomb vychází a který je promítnut v největší části knihy, je pojem interakce. V procesu interakce se vyvíjejí zvláštnosti lidské osobnosti a kultura sama — od těchto aspektů jde sociální psychologie k důležitým problémům sociálního chování, např. proč jsou rasové předsudky tak silné, proč určití lidé ztrácejí rozvahu, nacházejí-li se v davu atd. Interakce je proces, v němž se individua vzájemně vnímají a reagují na sebe (může probíhat i ve vzpomínkách a v anticipaci). „Chování není pasivní, něco utvořeného okolím; je to aktivní snaha bytosti uspokojit některá přání a mít uspokojivý vztah k okolí“. Sociální interakce je nerozlučně spojena s procesem sociálního učení. Interakce je reciprocy vztah a „ve většině sociálních situací může být určité chování jak podnětem, tak reakcí“.

Sociální psychologové nestudují ani protoplazmu jako takovou, ani kulturu jako takovou — v popředí jejich zájmu jsou aspekty sociální psychologie individua, studují tedy psychologickou složku společenských interakcí, akceptující obecné výsledky antropologie a sociologie. Sociální psychologie navazuje a prolíná se částečně na jedné straně s psychologií jedince (Newcomb zde má na mysli obecnou psychologii, pozn. M. N.), na druhé straně se sociologií a kulturní antropologií. Současně má sociální psychologie svou specifickou tematiku, takže se její předmět nekryje ani s jed-